

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\K\Kafka Franz\Kafka_Franz-V kárném táboře.pdb

PDB Name: V kárném táboře
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 4.5.2003
Modification Date: 4.5.2003
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

V kárném táboře

Franz Kafka

Publikováno s laskavým svolením serveru Franz Kafka
Zdroj <http://www.franzkafka.zde.cz>

"Je to zvláštní aparát," řekl důstojník cestovateli a jaksi obdivně přejel pohledem po aparátu, který přece dobře znal. Cestovatel podle všeho jen ze zdvořilosti vyhověl pozvání velitele, aby se zúčastnil popravy jednoho vojáka, který byl odsouzen pro neposlušnost a urážku představeného. Ani v kárném táboře nebyl ovšem nijak zvlášť velký zájem o tuto popravu. Alespoň tu v tom hlubokém, písčitém, malém údolí, uzavřeném kolem dokola holými stráněmi, byl kromě důstojníka a cestovatele jen odsouzenec, tupě vyhlížející člověk s širokými ústy a zpustlými vlasy i obličejem, a voják držící těžký řetěz, k němuž se sbíhaly menší řetězy, jimiž byl odsouzený spoután na kotnících a zápěstích i kolem krku a které též mezi sebou byly propojeny spojovacími řetězy. Odsouzenec vypadal ostatně tak psovsky oddaně, až se zdálo, že by ho mohli nechat volně pobíhat po stráních a před začátkem popravy by stačilo jen zapískat a on by přišel.

Cestovatel neměl valné porozumění pro aparát a téměř s očividnou neúčastí přecházel sem a tam za odsouzenecovými zády, zatímco důstojník konal poslední přípravy, tu vlezl pod aparát zapuštěný hluboko do země, tu se zas vyšplhal na žebřík, aby prohlédl hořejší části. Tuto práci by byl vlastně mohl nechat nějakému strojníkovi, avšak důstojník ji prováděl velice horlivě, buď že byl obzvláštním přívržencem tohoto aparátu, nebo že z jiných důvodů nemohla být tato práce svěřena nikomu jinému. "Teď je všechno hotovo!" zvolal konečně a slezl z žebříku. Byl docela vysílen, oddychoval dokořán otevřenými ústy a za límeček stejnokroje si nacpal dva jemné dámské kapesníčky. "Tyto stejnokroje jsou přece jen do tropů příliš těžké," řekl cestovatel, místo aby se vypytl na aparát, jak důstojník očekával. "Jistě," řekl důstojník a myl si ruce umazané od oleje a tuku v přichystaném kbelíku s vodou, "ale znamenají vlastně nechat ztratit vlast. - Teď se však podívejte na ten aparát," dodal ihned, utíral si ruce hadrem a zároveň ukazoval na aparát. "Až dosud bylo ještě zapotřebí práce rukou, od nynějška bude však aparát pracovat docela sám." Cestovatel přikývl a sledoval důstojníka. Ten dodal, aby se pojistil pro všechny případy: "Vyskytnou se ovšem poruchy; doufám sice, že dnes žádná nenastane, přece však je s nimi třeba počítat. Vždyť aparát má být v chodu nepřetržitě dvanáct hodin. Ale i když nastanou poruchy, bývají docela nepatrné a ihned se odstraní."

"Nechcete si sednout?" zeptal se nakonec, vytáhl z hromady rákosových židlí jednu a nabídl ji cestovateli; ten nemohl odmítnout. Seděl teď na okraji jakési jámy a letmo do ní pohlédl. Nebyla příliš hluboká. Na jedné straně jámy se vršil násep vykopané hlíny, na druhé straně stál aparát. "Nevím, jestli vám už velitel podal o aparátu výklad," řekl důstojník. Cestovatel udělal neurčitý pohyb rukou; důstojník si nic lepšího nepřál, neboť teď mohl podat výklad o aparátu sám. "Tento aparát," řekl, uchopil jakousi zalomenou tyč, opřel se o ni, "je vynález našeho dřívějšího velitele. Já jsem už od samého počátku spolupracoval při pokusech a účastnil jsem se také veškerých prací až do konce. Zásluha o vynález náleží ovšem jedině jemu. Slyšel jste už o našem dřívějším veliteli? Ne? Nu, nepřeháním, řeknu-li, že zřízení celého kárného tábora je jeho dílem. My, jeho přátelé, jsme už ve chvíli, kdy zemřel, věděli, že uspořádání tábora tvoří natolik pevný celek, že jeho nástupce, i kdyby měl v hlavě tisíc takových plánů, nebude moci, aspoň po řadu let, změnit nic z toho, co bylo. Naše předpověď se také splnila; nový velitel to musel uznat. Škoda, že jste neznal dřívějšího velitele! - Ale já tu povídám," přerušil se důstojník, "a jeho aparát tu stojí před námi. Skládá se, jak vidíte, ze tří částí. Časem se pro každou z těchto částí vytvořily jakési lidové názvy. Dolní se říká postel, horní se říká kreslič a zde té prostřední visuté části se říká brány." "Brány?" zeptal se cestovatel. Neposlouchal docela pozorně, slunce se příliš opíralo do údolí beze stínu, bylo těžké soustředit se. Tím více obdivoval důstojníka, který tu v přiléhavém, parádním vojenském kabátě obtěžkaném epoletami, ověšeném šňůrami tak horlivě vykládal svou věc a kromě toho za řeči ještě tu a tam pracoval šroubovákem na nějakém šroubu. Voják se patrně cítil podobně jako cestovatel. Kolem obou zápěstí měl omotaný odsouzenecův řetěz, jednou rukou se opíral o pušku, hlava mu visela dolů a ničeho si nevšímal. Cestovatel se

tomu nedivil, neboť důstojník mluvil francouzsky a ani voják, ani odsouzenec francouzštině nerozuměli. Tím nápadnější ovšem bylo, že se odsouzenec přesto usilovně snažil důstojníkům výklad sledovat. S jakousi ospalou vytrvalostí se pokaždé zadíval tam, kam důstojník zrovna ukazoval, a když teď cestovatel přerušil důstojníka otázkou, podíval se i on, stejně jako důstojník, na cestovatele.

"Ano, brány," řekl důstojník, "je to výstižný název. Jehly jsou uspořádány jako u bran, také se to celé pohybuje jako brány, i když jen na jednom místě a mnohem důmyslněji. Ostatně hned vám to bude jasné. Sem na postel položíme odsouzeného. - Chci totiž nejdříve aparát popsat a teprve potom dám provést proceduru. Budete ji pak moci lépe posuzovat. K tomu jedno ozubené kolo v kresličce je značně opotřebované: za chodu silně skřípe; není pak slovo rozumět; náhradní součástky se tu bohužel těžko shánějí. - Zde tedy je postel, jak jsem řekl. Je celá pokrytá vrstvou vaty; ještě se dovíte proč. Na tuto vatu položíme na břicho odsouzence, přirozeně nahého; zde jsou řemínky pro ruce, zde pro nohy, zde pro krk, aby mohl být připoután. Zde v hlavách postele, kde, jak jsem řekl, leží muž nejdříve obličejem dolů, je tento malý plstěný špalík, který lze snadno posunovat tak, aby muži vnikl přímo do úst. Je zde k tomu, aby nedovolil muži křičet a překousnout si jazyk. Muž musí samozřejmě ústy uchopit plst, neboť jinak by mu krční řemen zlomil vaz." - "Toto je vata?" zeptal se cestovatel a sehnul se. "Ano, zajisté," řekl důstojník s úsměvem, "sáhněte si." Uchopil cestovatelovu ruku a přešel s ní po posteli. "Je to vata upravená zvláštním způsobem, proto ani nevypadá jako vata; později vám ještě povím, čemu slouží." Cestovatele už začal aparát trochu zajímat; začal si rukou oči proti slunci, podíval se nahoru. Byla to velká stavba. Postel a kreslič byly stejně velké a vypadaly jako dvě tmavé truhly. Kreslič byl umístěn asi, dva metry nad postelí; jejich rohy spojovaly čtyři mosazné tyče, které v slunci skoro zářily. Mezi truhlami se na ocelovém lanu vznášely brány.

Důstojník si sotva všiml cestovatelovy dřívější lhostejnosti, teď ovšem měl pro jeho počínající zájem pochopení; ustal proto ve výkladech, aby měl cestovatel kdy nerušeně si vše prohlédnout. Odsouzenec napodobil cestovatele; protože si nemohl rukou zaclonit oči, mžoural do výšky nekrytýma očima.

"Tak odsouzenec tedy leží," řekl cestovatel, opřel se na židli a zkrřížil nohy.

"Ano," řekl důstojník, trochu si posunul čepici do týla a rukou přešel po rozpáleném obličej, "teď poslouchejte! Jak postel, tak kreslič mají vlastní elektrickou baterii; postel ji potřebuje pro sebe, kreslič pro brány. Jakmile je muž připoután, uvede se postel do pohybu. Chvěje se nepatrným, velmi rychlým škubáním ze strany na stranu a zároveň nahoru a dolů. Podobné aparáty jste možná viděli v nemocnicích; jenže u naší postele jsou všechny pohyby přesně vypočteny; musí být totiž nanejvýš dokonale sladěny s pohyby bran. Na těchto branách je však, aby vlastně vykonaly rozsudek."

"Jakpak zní rozsudek?" zeptal se cestovatel. "Ani to nevíte?" řekl důstojník s údivem a kousl se do rtů. "Promiňte, jsou-li snad mé výklady neurované; velmi vás prosím o odpuštění. Dříve totiž obvykle podával výklad velitel; nový velitel se však z této čestné povinnosti vyzul; ale že tak vznešenou návštěvu" - cestovatel se oběma rukama bránil té počtě, ale důstojník na svých slovech trval - "tak vznešenou návštěvu neseznámí ani s formou našeho rozsudku, to je opět novota, kterou" - měl na jazyku zaklení, vzpamatoval se však a řekl jen: "Nebylo mi nic oznámeno, má vina to není. Jsem ostatně jistě nejspíš povolán, abych vyložil, jaké druhy rozsudků máme, neboť zde" - poklepal si na náprsní kapsu - "nosím příslušné vlastnoruční nákresy dřívějšího velitele."

"Vlastnoruční velitelovy nákresy?" zeptal se cestovatel. "Cožpak v sobě spojoval všechno? Byl to voják, soudce, konstruktér, chemik, kreslič?"

"Ovšem," řekl důstojník přikyvuje a zíraje zamyšleně před sebe. Pak se zkoumavě podíval na své ruce; nezdály se mu dost čisté, aby do nich mohl vzít nákresy; šel proto ke kbelíku a ještě jednou si je umyl. Pak vytáhl malé destičky a řekl: "Náš rozsudek není přísný. Příkaz, který odsouzenec porušil, mu brány napíší na tělo. Například tomuto odsouzenci" - důstojník ukázal na muže - "bude na tělo napsáno: Cti svého představeného!"

Cestovatel se letmo na muže podíval; když na něj důstojník ukázal, měl svěšenou hlavu a patrně ze všech sil napínal uši, aby něco pochytil. Avšak z pohybu jeho odulých sevřených rtů bylo zřejmé, že není s to cokoli pochopit. Cestovatel se chtěl na leccos zeptat, ale jak se podíval na muže, zeptal se pouze: "On zná svůj rozsudek?" "Ne," řekl důstojník a chystal se hned pokračovat ve výkladu, avšak cestovatel ho přerušil: "On nezná svůj vlastní rozsudek?" "Ne," opakoval důstojník, zarazil se na okamžik, jako by chtěl, aby mu cestovatel blíže odůvodnil svou otázku, a pak řekl: "Bylo by zbytečné ohlašovat mu jej. Vždyť ho zakusí na vlastním těle." Cestovatel už chtěl zmlknout, tu ucítil, že na něj odsouzenec upřel pohled; jako by se ptal, může-li být srozuměn s vylíčeným postupem. Proto se cestovatel, který se už opřel v židli, opět předklonil a zeptal se ještě: "Ale že byl vůbec souzen, to přece ví?" "Také ne," řekl důstojník a usmíval se na cestovatele, jako by čekal, co mu teď ještě podivného poví. "Ne," řekl cestovatel a přešel si rukou čelo, "pak tedy ten muž ani teď ještě neví, jak byla přijata jeho obhajoba?" "On neměl příležitost, aby se obhajoval," řekl důstojník a díval se stranou, jako by mluvil pro sebe a nechtěl cestovatele zahanbovat vykládáním věcí pro něho tak samozřejmých. "Musel mít přece příležitost, aby se obhajoval," řekl cestovatel a vstal ze židle.

Důstojník postřehl nebezpečí, že jeho výklad aparátu se nadlouho zdrží; přistoupil proto k cestovateli, vzal ho pod paží,

ukázal na odsouzence, který se teď, když se pozornost tak zjevně obrátila k němu, postavil do pozoru - voják též přitáhl řetěz - a řekl: "Věc se má tak. Jsem zde v kárném táboře ustanoven soudcem. Přes své mládí. Vypomáhal jsem totiž i dřívějšímu veliteli ve všech trestních věcech a také v aparátu se vyznám nejlépe ze všech. Zásada, podle níž rozhoduji, zní: Vina je vždy nepochybná. Jiné soudy se nemohou řídit touto zásadou, protože jsou vícečlenné a: mají též nad sebou ještě vyšší soudy. Zde tomu tak není, nebo aspoň za dřívějšího velitele tomu tak nebylo. Nový velitel dal už ovšem najevo, že má chuť vměšovat se do mého souzení, zatím se mi však dařilo zabránit mu v tom a= i v budoucnu se mi to bude dařit. - Chtěl jste, abych vám vysvětlil tento případ; je tak prostý jako všechny. Jeden kapitán učinil dnes ráno udání, že tento muž, který mu byl přidělen jako sluha a spává před jeho dveřmi, zaspal službu. Jeho povinností je totiž úderem každé hodiny vstát a zasalutovat před kapitánovými dveřmi. Jistě nijak obtížná povinnost a přitom potřebná, neboť sluha má zůstat svěží, aby posloužil. Kapitán se chtěl včera v noci přesvědčit, jestli sluha plní svou povinnost. Úderem druhé hodiny otevřel dveře a našel ho schouleného, jak spí. Došel si pro jezdecký bičík a uhořel ho přes obličej. Místo aby vstal a poprosil o odpuštění, chytil ten muž svého pána za nohy, zatřásl jím a zvolal: 'Zahod' ten bič, nebo tě sežeru.' - Taková je věc. Kapitán přišel před hodinou ke mně, já jsem sepsal jeho údaje a hned poté jsem napsal rozsudek. Nato jsem dal toho muže spoutat řetězy. To vše bylo velmi prosté. Kdybych byl toho muže nejdříve předvolal a vyslyšel, vznikl by jen zmatek. Byl by lhal, kdyby se mi podařilo jeho lži vyvrátit, přišel by s novou lží a tak dále. Teď ho však držím a už ho nepustím. - Je už teď všechno jasné? Ale čas běží, exekuce už dávno měla začít a já ještě nejsem hotov s výkladem aparátu." Přiměl cestovatele, aby si sedl, znovu přistoupil k aparátu a začal: "Jak vidíte, tvar bran odpovídá tvaru člověka; zde jsou brány pro trup, zde brány pro nohy. Pro hlavu je určena pouze tato malá jehla. Je vám to jasné?" Vládě se naklonil k cestovateli, ochoten vyložit vše obšírněji.

Se svaštěným čelem hleděl cestovatel na brány. To, co slyšel o soudním řízení, ho neuspokojovalo. Přitom však si musel říci, že to zde je přece kárný tábor, že jsou zde nezbytná zvláštní opatření a že je nutno postupovat důsledně vojensky. Mimo to ale vkládal jistou naději do nového velitele, který zřejmě hodlá, ovšem pozvolna, zavést nové řízení, jež tomuto omezenému důstojníkovi nejde do hlavy. Zabrán v tyto úvahy zeptal se cestovatel: "Bude velitel přítomen exekuci?" "Není to jisté," řekl důstojník, trapně dotčen tou nenadálou otázkou, a jeho mírná tvář se zaškaredila: "Právě proto si musíme pospíšet. Budu muset dokonce zkrátit svůj výklad, ačkoli mě to mrzí. Ale zítra, až bude aparát opět vyčištěn - to je jeho jediná vada, že se tak znečistí - mohl bych výklad v některých detailech doplnit. Teď tedy jen to nejnutnější. - Jakmile muž leží na posteli a postel se rozechvěje, spustíme brány na tělo. Samy se nastaví tak, aby se jen tak hroty dotýkaly těla; jakmile jsou správně nastaveny, ihned se toto ocelové lano napne jak tyč. A teď to spustí. Nezasvěcenec navenek nepostřehne rozdíl v trestech. Zdá se, že brány pracují pořád stejně. Zabodnou vibrující se hroty do těla, které je navíc rozechvíváno postelí. Abychom každému umožnili ověřit si, jak je rozsudek prováděn, byly brány zhotoveny ze skla. Vznikly určité technické potíže s upevněním jehel, ale po mnoha pokusech se to podařilo. Nezalekli jsme se totiž žádné námahy. A teď se každý může podívat skrze sklo, jak se nápis na tělo provádí. Pojďme, prosím, blíž a prohlédněte si jehly."

Cestovatel pomalu vstal, přistoupil k branám a naklonil se nad nimi. "Vidíte dvojí druh jehel uspořádaných několikerým způsobem," řekl důstojník. "Vedle dlouhé je vždy krátká. Dlouhá totiž píše a krátká vystřikuje vodu, která splachuje krev, takže písmo je stále zřetelné. Voda s krví je pak odváděna sem do těchto malých žlábků a nakonec odtéká do tohoto hlavního žlábků, jehož odtoková roura vede do jámy." Důstojník prstem přesně ukazoval, kudy musí voda s krví protékat. Když ji u ústí odtokové roury doslova jakoby chytil do dlaní, aby učinil celou věc co možná názornou, zvedl cestovatel hlavu a tápaje za sebou rukou chtěl se vrátit na židli. Vtom ke svému zděšení uviděl, že stejně jako on i odsouzenec poslechl důstojníkovy vyzvání, aby si zblízka prohlédl zařízení bran. Ospalého vojáka popotáhl trochu za řetěz a naklonil se nad sklo. Bylo vidět, jak také nejistými očima hledá to, co právě pozorovali oba pánové, že se mu to však nedaří, neboť mu chybí výklad. Naklonil se tu a pak zase tam. Znovu a znovu jezdil očima po skle. Cestovatel ho chtěl odehnat, neboť to, co dělal, bylo patrně trestné. Ale důstojník jednou rukou zadržel cestovatele, druhou sebral z náspu hroudu hlíny a hodil ji po vojákovi. Ten rázem vzhledl, uviděl, čeho se odsouzenec odvážil, pustil pušku, podpatky se zapřel do země, trhl řetězy, až odsouzenec upadl, a díval se pak na něj, jak se zmitá a řinčí řetězy. "Postav ho!" křikl důstojník, neboť si všiml, že odsouzenec příliš odvádí cestovatelovu pozornost. Cestovatel se dokonce nahnul přes brány, nestaral se o ně a jen sledoval, co se děje s odsouzencem. "Zacházej s ním svědomitě!" křikl zas důstojník. Oběhl aparát, sám uchopil odsouzence pod paži a s vojákovou pomocí ho postavil, ačkoli odsouzenci několikrát uklouzly nohy.

"Teď už vím všechno," řekl cestovatel, když se k němu důstojník zase vrátil. "Až na to nejdůležitější," řekl důstojník, chytil cestovatele za paži a ukázal nahoru: "Tam v kresličce je soukolí, které řídí pohyb bran, a toto soukolí seřizujeme podle kresby, na níž zní rozsudek. Používám ještě kreseb dřívějšího velitele. Tady jsou," - vytáhl z kožených desek několik listů - "bohužel vám je však nemohu dát do ruky, jsou tím nejdražším, co mám. Posad'te se, ukážu vám je z této vzdálenosti, abyste všechno dobře viděl." Ukázal první list. Cestovatel by byl rád řekl něco uznalého, ale viděl jen labyrint čar, které se všelijak křížily a tak hustě pokrývaly papír, že jen stěží bylo mezi nimi možno rozeznat bílá místa. "Čtete," řekl důstojník. "Nemohu," řekl cestovatel. "Vždyť je to zřetelné," řekl důstojník. "Je to velice dovedně uděláno," řekl cestovatel, "ale já to neumím rozluštit." "Ano," řekl důstojník, zasmál se a strčil zase desky do kapsy, "není to krasopis pro školáky. Musí se to dlouho číst. I vy byste se v tom nakonec určitě vyznal. Nesmí to být samozřejmě jednoduché písmo; vždyť nemá usmrcovat hned, nýbrž průměrně teprve za dvanáct hodin; podle výpočtu nastává šestou hodinu obrat. Musí být tedy okolo vlastního písma veliké množství okras; skutečné písmo obepne tělo pouze úzkým pásem; ostatní tělo je určeno pro ozdoby. Dovedete teď ocenit práci bran a ostatního aparátu? -

Podívejte se!" Vyskočil na žebřík, otočil jedním kolem, zavolal dolů: "Pozor, ustupte stranou!" a vše se dalo do pohybu. Nebýt toho, že kolo skřípalo, bylo by všechno nádherné. Důstojník, jako by byl překvapen tím rušivým kolem, zahrozil mu pěstí, k cestovateli pak omluvně rozpráhl paže a honem slezl dolů, aby zdola sledoval chod aparátu. Něco ještě nebylo v pořádku, čeho si povšiml pouze on; znovu vylezl nahoru, oběma rukama sáhl dovnitř kresliče, potom, aby se rychleji dostal dolů, sjel po jedné tyči, místo aby použil žebřík, a aby mu v tom rámusu bylo dobře rozumět, křičel ze všech sil cestovateli do ucha: "Chápete ten postup? Brány začínají psát; jakmile jsou hotovy s první osnovou písma na mužových zádech, odvine se vrstva vaty a pomalu otočí tělo na bok, aby brány měly zase kam psát. Mezitím se písmem poraněná místa položí na vatu, která díky zvláštní úpravě ihned zastaví krvácení a připraví záda k dalšímu prohloubení písma. Zde ty zoubky na okraji bran strhnou pak při dalším obrácení těla vatu z ran, odhodí ji do jámy a brány mají zase co dělat. Tak píšou dvanáct hodin čím dál hloub. Prvních šest hodin žije odsouzenec skoro jako dřív, jenom trpí bolestmi. Po dvou hodinách odstraníme plst, neboť muž již nemá sílu křičet. Sem do této elektricky ohříváné misky v hlavách dáme teplou rýžovou kaši, z níž si muž, dostane-li chuť, může vzít tolik, kolik dosáhne jazykem. Nikdo neopomine tu příležitost. Neznám žádného, a mám bohaté zkušenosti. Teprve kolem šesté hodiny ho přestane těšit jíst. Já si pak obyčejně kleknu sem a pozoruji tento úkaz. Muž málokdy spolkne poslední sousto, pouze je převaluje v ústech a vyplivne do jámy. Musím se pak sehnout, jinak by mi plivl do obličeje. Ale jak potom kolem šesté hodiny muž ztichne! I tomu nezabedněnějšímu začne svítat. Nejdříve to začne kolem očí. Odtamtud se to šíří dál. Podívaná, která by dokázala člověka získat, aby si lehl pod brány též. Dál se už nic neděje, muž pouze začíná luštit písmo, špulí ústa, jako by naslouchal. Sám jste viděl, že není snadné rozluštit písmo očima; náš muž je však luští svými ranami. Dá to ovšem hodně práce; potřebuje k ní šest hodin. Potom ho však brány úplně nabodnou a hodí do jámy, kde sebou pleskne do zkrvavené vody a vaty. Pak je soud skončen a my dva, já a voják, ho zahrabeme."

Cestovatel nakláněl ucho k důstojníkovi a s rukama v kapsách kabátu se díval, jak stroj pracuje. Rovněž odsouzenec se díval, ale nechápal nic. Sehnul se trochu a sledoval chvějící se jehly, když tu voják na důstojníkův pokyn mu zezadu nožem rozřízl košili a kalhoty, takže z odsouzence spadly; chtěl sáhnout po padajících šatech, aby zakryl svou nahotu, ale voják ho zvedl do výšky a stříhl z něho zbytek hadrů. Důstojník zastavil stroj a za nastalého ticha položil odsouzence pod brány. Sundali řetězy a místo nich připevnili řemeny; první chvíli se zdálo, že se tím odsouzenci skoro ulevilo. A potom se brány ještě o kousek spustily, neboť to byl hubený muž. Jakmile se ho hroty dotkly, naskočila mu husí kůže; zatímco se voják zabýval jeho pravou rukou, vztáhl levou, ani nevěděl kam; byl to však směr, kde stál cestovatel. Důstojník nepřestával ze strany pozorovat cestovatele, jako by mu chtěl vyčíst z tváře, jak na něj působí exekuce, již mu teď aspoň přibližně vysvětlil.

Řemen určený pro zápěstí se přetrhl; patrně ho voják příliš utáhl. Důstojník měl, pomoci, voják mu ukazoval přetržený kus řemene. Důstojník za ním také přešel na druhou stranu a s tváří obrácenou k cestovateli řekl: "Stroj je velmi složitý, tu a tam nutně něco praskne nebo se zlomí; ale tím se člověk nesmí dát mýlit v celkovém úsudku. Řemen se dá ostatně ihned nahradit; použijí řetězu; jemnost záchvěvů u pravé ruky se tím ovšem naruší." A uvazuje řetěz řekl ještě: "Prostředky k údržbě stroje jsou teď velmi omezené. Za dřívějšího velitele jsem měl k volnému použití pokladnu pouze pro tento účel. Býval tu sklad s všemi možnými náhradními součástkami. Přiznávám se, že jsem tím skoro plýtvat, myslím dříve, nikoli teď, jak tvrdí nový velitel, který ve všem hledá jen záminku, aby potíral stará opatření. Spravuje teď sám pokladnu určenou pro stroj, a pošlu-li k němu pro nový řemen, vyžaduje jako doklad přetržený řemen, nový přijde až za deset dní, jenže je potom horší jakosti a za mnoho nestojí. Ale jak mám zatím pracovat se strojem bez řemene, o to se nikdo nestará."

Cestovatel uvažoval: Je vždycky na pováženou zasahovat nějak zásadně do cizích poměrů. Nebyl ani obyvatelem kárného tábora, ani občanem státu, jemuž tábor náležel. Kdyby chtěl exekuci odsoudit nebo dokonce přezastit, mohli by mu říci: Jsi cizinec, buď zticha. Na to by neměl co odpovědět, mohl by jen dodat, že v tomto případě sám sebe nechápe, neboť cestuje pouze s úmyslem vidět, a rozhodně ne proto, aby měnil cizí soudnictví. Jenže zde ovšem situace velice svádí. Nespravedlnost soudního řízení a nelidskost exekuce jsou nepochybné. Nikdo nemůže cestovateli připisovat nějakou zjištnost, vždyť odsouzenec je pro něho cizí člověk, nikoli krajan a vůbec nevzbouzí soucit. Cestovatel sám má doporučení vysokých úřadů, byl zde přijat velice zdvořile, a pozvání k této exekuci jako by naznačovalo, že se má vyslovit o tomto soudu. A je to tím pravděpodobnější, že velitel, jak teď velmi zřetelně slyšel, vůbec není zastáncem tohoto řízení a chová se k důstojníkovi téměř nepřátelsky.

Vtom cestovatel uslyšel, jak důstojník vztekle vykřikl. Strčil právě - ne bez námahy - odsouzenci do úst plstěný špalík, když tu se odsouzenci zvedl žaludek, až se neudržel, zavřel oči a zvracel. Důstojník jej honem odtrhl od špalíku, zvedl mu hlavu a chtěl ji natočit nad jámu; ale bylo pozdě, nečistota už stékala po stroji. "Tím vším je vinen velitel!" křičel důstojník a vzteky bez sebe cloumal mosaznými tyčemi vpředu, "teď mám stroj zaneřádný jak chlév." Chvějícíma se rukama ukazoval cestovateli, co se stalo. "Jako bych se byl celé hodiny nesnažil veliteli vysvětlit, že den před popravou se už nemá podávat žádné jídlo. Ale nový umírněný směr je jiného názoru. Velitelovy dámy nappou každého, než je odveden, sladkostmi. Celý život se živil páchnoucími rybami a teď musí mít sladkosti! Ale budiž, nic bych proti tomu nenamítal, ale proč sem neopatří novou plst, jak už čtvrt roku žádám? Jak se nemá někdo štítit brát do úst plst, kterou už cucalo a kousalo víc než sto umírajících mužů?"

Odsouzenec si položil hlavu a vypadal spokojeně, voják se zabýval tím, že odsouzencovou košili čistil stroj. Důstojník došel k cestovateli, který v jakési předtuše o krok ustoupil, ale důstojník ho uchopil za ruku a táhl ho stranou. "Chtěl

bych s vámi promluvit pár důvěrných slov," řekl, "smím snad?" "Zajisté," řekl cestovatel a poslouchal se sklopenýma očima.

"Toto řízení a tato poprava, již máte teď příležitost obdivovat, nemá už dnes v našem táboře žádného' otevřeného stoupence. Já jsem jejím jediným zastáncem, zároveň jediným zastáncem dědictví starého velitele. Na další zdokonalování celého řízení není už ani pomýšlení, všechny své síly vypotřebuji na udržování toho, co zde je. Dokud žil starý velitel, měl v táboře plno stoupenců; ve mně zčásti je přesvědčivost starého velitele, ale úplně mi chybí jeho moc; proto stoupenci zalezli, je jich ještě mnoho, ale žádný to nepřizná. Zajdete-li dnes, tedy v den popravy, do čajovny a budete-li poslouchat, co se kolem mluví, uslyšíte možná jen samé dvojznačné výroky. To jsou všechno stoupenci, ale za dnešního velitele a při jeho dnešních názorech nejsou pro mne vůbec k ničemu. A nyní se vás ptám: Což má kvůli tomuto veliteli a jeho ženám, které na něj mají vliv, přijít nazmar takovéto celoživotní dílo?" - ukázal na stroj. "Cožpak je to možno dopustit? I když je tu u nás na ostrově někdo pouze jako cizinec na pár dní? Avšak nelze ztrácet čas, proti mé soudní pravomoci se něco chystá; na velitelství se už konají porady, k nimž nejsem zván; dokonce i vaše dnešní návštěva se mi zdá příznačná pro celou situaci; jsou zbabělí a posílají napřed vás, cizince. - Jak jinak vypadaly popravy dřív! Už den před popravou bývalo celé údolí přeplněné lidmi; všichni přicházeli, jen aby viděli; časně ráno se objevil velitel se svými dámami; fanfáry probudily celé tábořiště; podal jsem hlášení, že je vše připraveno; společnost - ani jediný vysoký úředník nesměl chybět - se rozesadila kolem stroje; tato hromada rákosových židlí je jen ubohý pozůstatek z oné doby. Stroj se leskl svěží čistotou, skoro pro každou exekuci jsem bral nové náhradní součástky. Před stovkami očí - všichni diváci stáli na špičkách až tam k tomu návrší - sám velitel položil odsouzence pod brány. Co dnes smí dělat obyčejný voják, vykonával jsem já, předseda soudu, a byla to pro mne pocta. A pak začala poprava! Jediný nesouzvuk nenarušil práci stroje. Někteří se už ani nedívali, nýbrž se zavřenýma očima leželi v písku; všichni věděli: Nyní se děje spravedlnost. V tichu bylo slyšet jen odsouzenecovy vzdechy tlumené plstí. Dnes už stroj nedokáže vynutit z odsouzenec tak silný vzdech, aby ho plst nestačila zdusit; tenkrát však z píšících jehel odkapávala žíravá tekutina, které se dnes už nesmí používat. Nu, a pak přišla šestá hodina! Nebylo možno splnit prosby všech, kdo se chtěli dívat zblízka. Velitel ve své rozvážnosti nařídil, že zejména děti mají mít přednost; já ovšem z moci svého úřadu jsem při tom směl být vždýcky; často jsem tu seděl v podřepu, drže na každé ruce jedno dítě. Jak jsme všichni přijímali ten výraz proměnění ze zmučeného obličej, jak jsme nastavovali tváře světlou té konečně dosažené a již míjející spravedlnosti! Jaké to bývaly časy, kamaráde!" Důstojník patrně zapomněl, kdo před ním stojí; objal cestovatele a položil mu hlavu na rameno. Cestovatel upadl do trapných rozpaků, netrpělivě odvrátil hlavu od důstojníka. Voják byl hotov s čištěním a z plechovky teď ještě nasypal do misky rýžovou kaši. Odsouzenec už podle všeho přišel k sobě, a sotva uviděl kaši, začal po ní chňapat jazykem. Voják ho neustále odstrkoval, neboť kaše byla přece určena na pozdější dobu, ale na každý pád bylo nepřístojné i to, že voják sám svými špinavými rukama sahal do kaše a před lačným odsouzenecem ji pojídal.

Důstojník se rychle vzpamatoval. "Nechtěl jsem vás snad dojímat," řekl, "vím, že ty časy nelze dnes nikomu vylíčit. Ostatně stroj dosud pracuje a jeho činy hovoří. Jeho činy hovoří, i když stojí v tomto údolí, sám. A mrtvola vždýcky ještě nakonec slétne tak nepochopitelně měkce do jámy, i když se kolem nehemží jak mouchy stovky lidí jako kdysi;=" Tehdy jsme museli kolem jámy postavit silné zábradlí, dávno už bylo strženo."

Cestovatel chtěl uniknout důstojníkovu pohledu a bez cíle se rozhlížel kolem sebe. Důstojník měl za to, že obhlíží pusté údolí; chytil ho proto za ruce, otáčel se kolem něho, aby zachytil jeho pohled, a zeptal se: "Vidíte tu hanbu?"

Ale cestovatel mlčel. Důstojník ho chvilku nechal být; s nohama rozkročenýma a rukama v bok stál mlčky a díval se do země. Potom se povzbudivě usmál na cestovatele a řekl: "Byl jsem včera poblíž, když vás velitel zval. Slyšel jsem to pozvání. Znáám velitele. Hned jsem pochopil, co sleduje tím pozváním. Ačkoli by měl dost velkou moc, aby proti mně zakročil, ještě si netroufá, zřejmě mne však chce vystavit vašemu soudu, soudu váženého cizince. Pečlivě si to vypočítal; jste na ostrově druhý den, starého velitele a okruh jeho myšlení jste neznal, jste v zajetí evropských názorů, možná že jste vůbec zásadním odpůrcem trestu smrti a obzvlášť takového stroje způsobu popravy, kromě toho uvidíte ubohou popravu bez účasti veřejnosti, prováděnou strojem, který je už trochu porouchaný - nemohlo by se tedy stát, když se to tak vezme (myslí si velitel), že nebudete mé řízení považovat za správné? A jestliže je nebudete považovat za správné, pak o tom nebudete mlčet (mluvím stále ještě v duchu velitele), neboť jistě přece důvěřujete svým mnohonásobně osvědčeným názorům. Viděl jste ovšem mnohé zvláštní obyčeje mnoha národů a umíte si jich vážit, nevyslovíte se patrně proti tomuto řízení se vši naléhavostí, jak byste to třeba učinil ve své vlasti. Ale o to veliteli také vůbec nejde. Stačí jedno letmé, pouze jedno neopatrné slovo. Ani nemusí odpovídat vašemu přesvědčení, jen když bude zdánlivě ve shodě s jeho přáním. Jsem si jist, že se vás zdánlivě bude vypyat velice vychytrale. A jeho dámy budou sedět v kruhu kolem a napínat uši; vy třeba řeknete: 'U nás vypadá soudní řízení jinak, ' nebo 'U nás je obžalovaný před rozsudkem vyslýchán, ' nebo 'U nás jsou i jiné tresty než trest smrti, ' nebo 'U nás existovalo mučení jen ve středověku. ' To všechno jsou poznámky, které jsou potud správné, že vám připadají samozřejmě, nevinné poznámky, které se nedotýkají mého řízení. Ale jak je přijme velitel? Vidím ho, našeho dobrého velitele, jak ihned odsunuje křeslo stranou a rychle vyjde na balkón, vidím, jak se jeho dámy hrnou za ním, slyším jeho hlas - dámy říkají hřimavý hlas -, nu a pak promlouvá: Veliký západní badatel, přímo předurčený, aby zkoumal soudní řízení všech zemí, právě řekl, že naše řízení podle starého obyčeje je nelidské. Soudí-li tak taková osobnost, nemohu už ovšem nadále toto řízení trpět. Dnešním dnem tedy nařizuji - a tak dále. ' Chcete zasáhnout, nic takového, co on prohlašuje, jste neřekl, nenazval jste mé řízení nelidským, naopak, podle vašeho nejhlubšího přesvědčení je nejlidštější a člověka

nejdůstojnější, obdivujete se i tomuto soustrojí - ale je příliš pozdě; ani se nedostanete na balkón, který je už plný dam; chcete na sebe upozornit; chcete křičet, ale jakási dámská ruka vám zakryje ústa - a já i dílo starého velitele jsme ztraceni."

Cestovatel musel potlačit úsměv; tak snadná je tedy úloha, kterou pokládal za obtížnou. Řekl vyhýbavě: „Přeceňujete můj vliv; velitel četl můj doporučující list, ví, že nejsem žádný znalec soudních řízení. Kdybych nějaké mínění vyslovil, bylo by to mínění soukromé osoby, o nic významnější než mínění kohokoli jiného a rozhodně mnohem méně významné než mínění velitele, který má, nemýlím-li se, v tomto kárném táboře velmi rozsáhlá práva. Jestliže má o tomto řízení tak jednoznačný názor, jak vy si myslíte, pak se obávám, že ovšem nadešel konec tomuto řízení i bez mého skromného přispění."

Chápe to už důstojník? Ne, ještě nechápe. Živě zavrtěl hlavou, krátce se ohlédl po odsouzenci a vojákovi, kteří sebou trhli a nechali rýže, přistoupil docela blízko k cestovateli, nedíval se mu do obličeje, ale kamsi na kabát, a řekl tišeji než předtím: "Neznáte velitele; váš vztah k němu a k nám všem je - promiňte mi ten výraz - poněkud naivní; váš vliv nelze ani dost vysoko ocenit, věřte mi. Byl jsem celý blažený, když jsem uslyšel, že se máte vy sám účastnit exekuce. Toto velitelské rozhodnutí mne mělo zasáhnout, avšak já je teď obrátím ve svůj prospěch. Vyslechl jste můj výklad a vaši pozornost nerozptylovalo nemístné našeptávání ani pohrdlivé pohledy, jímž by se nebylo možno vyhnout, kdyby se exekuce účastnilo více lidí, prohlédl jste si stroj a teď za malou chvíli zhlédnete popravu. Jistě jste si: už udělal pevný úsudek; kdyby tu snad ještě byly nějaké drobné nejistoty, odstraní je pohled na popravu. A nyní vás o něco prosím: pomozte mi proti veliteli."

Cestovatel ho přerušil: "Jakpak bych mohl udělat něco takového," zvolal, "to je úplně nemožné. Mohu vám právě tak málo prospět jako uškodit."

"Můžete mi pomoci," řekl důstojník. Cestovatel si s jistými obavami povšiml, že důstojník začal pěstí. "Můžete," opakoval důstojník ještě naléhavěji. "Mám plán, který se musí zdařit. Vy si myslíte, že váš vliv nestačí. Já vím, že stačí. Ale dejme tomu, že máte pravdu; cožpak není nutné pokusit se o všechno, i o to, co je možná nedostačující, aby bylo toto řízení zachováno? Poslyšte tedy můj plán. K jeho provedení je především třeba, abyste byl dnes v táboře co možná zdrženlivý v soudech o tomto řízení. Nezeptají-li se vás přímo, rozhodně se o tom nesmíte sám vyslovovat; vaše výroky však musí být stručné a neurčité; je třeba, aby si všimli, že je vám zatěžko mluvit o tom, že jste rozhořčen, že kdybyste měl mluvit otevřeně, nezdržel byste se přímo klení. Nechci na vás, abyste lhal; naprosto ne; odpovídejte jen stručně, třeba: „Ano, viděl jsem popravu,“ nebo „Ano, vyslechl jsem všechny výklady.“ Jenom to, nic víc. K rozhořčení, které na vás mají upozorňovat, je přece důvodů dost, i když ne v tom smyslu, jak myslí velitel. On to samozřejmě pochopí špatně a vyloží si to po svém. Na tom je založen můj plán. Zítra se na velitelství koná velké zasedání všech vyšších správních úředníků za velitelského předsednictví. Veliteli se ovšem podařilo udělat z takových zasedání podívanou. Byla postavena galerie, kterou vždy obsadí diváci. Jsem nucen účastnit se těch porad, ale hnus mnou otfásá. Nuže, vy budete určitě v každém případě na zasedání pozváni; jestliže si dnes budete počínat podle mého plánu, stane se z pozvání naléhavá prosba. Kdybyste však z nějakého nepochopitelného důvodu přece jen nebyl pozván, musil byste ovšem o pozvání požádat; není pochyb, že se vám ho pak dostane. Tak tedy zítra sedíte spolu s dámami ve velitelské lóži. On se občas podívá nahoru, aby se ujistil, že jste přítomen. Po všelijakých lhostejných, směšných předmětech jednání, jež jsou vypočteny jen na obecnost - většinou jsou to stavby s přístavu, pořád, pořád a pořád stavby v přístavu! - dojde též na soudní řízení. Kdyby to velitel vůbec nenavrhl nebo ne dost včas, postarám se já, aby se tak stalo. Vstanu a padám hlášení o dnešní popravě. Docela stručně, nic než toto hlášení. Takové hlášení tam sice není obvyklé, ale já to přece udělám. Velitel mi jako vždy poděkuje s vlídným úsměvem a potom se už neudrží a chopí se první vhodné příležitosti. Právě bylo podáno hlášení o popravě, tak nebo podobně promluví. Rád bych k tomuto hlášení dodal, že právě této popravě byl přítomen veliký badatel, o jehož návštěvě, která je mimořádnou poctou pro celý náš tábor, všichni víte. Také naše zasedání nabývá jeho přítomností na významu. Což bychom se otázali tohoto velikého badatele, co soudí o popravě podle starého obyčeje a o soudním řízení, které ji předchází?" Odevšad samosebou potlesk, všeobecný souhlas, já si počínám ze všech nejhlasitěji. Velitel se před vámi uklání a říká: „Pak se tedy jménem všech táži.“ A tu vy přikročíte k zábradlí. Pokládáte na ně ruce tak, aby je všichni viděli, jinak vás za ně dámy chytí a budou si vám hrát s prsty. - A nyní se konečně dostáváte ke slovu. Nevím, jak vydržíte ty hodiny napětí až do této chvíle. Ve své řeči se nemusíte nijak omezovat. Dejte pravdě hlučný průchod, nakloňte se přes zábradlí, řvete, ale ano, vyřvete veliteli své mínění, své nezvratné mínění. Ale třeba se vám nechce, neodpovídá to vašemu charakteru, u vás doma se třeba v takové situaci zachováte jinak, i to je v pořádku, i to naprosto stačí, nevstávejte ani, řekněte jen pár slov, zašeptejte je, aby je stačili zachytit sotva úředníci pod vámi, to stačí, nemusíte ani mluvit o nedostatečné účasti při popravě, o skřípajícím kole, přetrženém řemenu, odporné plsti, nikoli, vše ostatní převezmu já, a věřte mi, nevyžene-li ho má řeč ze sálu, srazí ho na kolena a on bude muset doznat: Starý veliteli, skláním se před tebou. - To je můj plán; chcete mi pomoci při jeho provedení? Ale ovšemže chcete, vy dokonce musíte." A důstojník oběma rukama chytil cestovatele a těžce oddychuje díval se mu do tváře. Poslední věty tak křičel, že i voják a odsouzenec začali dávat pozor; ačkoli nemohli nic pochopit, přece jen přestali jíst a přezvykující hleděli na cestovatele.

Od samého počátku cestovatel nepochyboval o tom, co má odpovědět; příliš mnoho v životě zakusil, aby zde mohl zakolísat; byl v podstatě poctivý a nebál se. Přesto teď při pohledu na vojáka a odsouzence maličko zaváhal. Posléze

však řekl to, co musel říci: "Ne." Důstojník několikrát zamžikal, ale nespouštěl z něho oči. "Chcete vysvětlení?" zeptal se cestovatel. Důstojník mlčky přikývl. "Jsem proti tomuto řízení," řekl cestovatel, "ještě než jste mi věnoval svou důvěru - této důvěry ovšem za žádných okolností nezneužiji -, uvažoval jsem o tom, mám-li právo zakročit proti tomuto řízení a může-li mít můj zákrok sebemenší vyhlídku na úspěch. Na koho bych se přitom musil nejdříve obrátit, mi bylo jasné: na velitele samozřejmě. Po tom, co jste říkal, je mi to ještě jasnější, ale tím nechci říci, že jste mne snad utvrdil v mém rozhodnutí, naopak, vaše čestné přesvědčení mě dojíhá, i když mě nemůže zmást."

Důstojník stále mlčel, obrátil se ke stroji, uchopil jednu z mosazných tyčí a zakláníje se trochu, podíval se nahoru na kreslič, jako by zkoumal, je-li vše v pořádku. Voják a odsouzenec se podle všeho spřátelili; odsouzenec dával vojákovi nějaké znamení, i když to šlo velmi nesnadno, neboť byl pevně připoután; voják se k němu sehnul; odsouzenec mu cosi pošeptal a voják přikývl.

Cestovatel pokročil k důstojníkovi a řekl: "Nevíte ještě, co chci udělat. Řeknu sice veliteli, co si myslím o tom řízení, avšak nikoli na zasedání, nýbrž mezi čtyřma očima; také tu nezůstanu tak dlouho, abych mohl být na nějaké zasedání přizván; odjíždím už zítra ráno, nebo alespoň nastoupím na loď."

Nezdálo se, že důstojník poslouchá: "Řízení vás tedy nepřesvědčilo," řekl pro sebe a usmál se, jako se stařec usmívá pošetilostem dítěte a za ten úsměv skryje své vlastní opravdové úvahy.

"Pak tedy je čas," řekl konečně a náhle se podíval na cestovatele jasnými očima, v nichž bylo jakési vybidnutí, jakási výzva k účasti.

"K čemu je čas?" zeptal se cestovatel neklidně, avšak odpověď nedostal.

"Jsi volný," řekl důstojník odsouzeneci jeho řečí. Ten zprvu nevěřil. "Nu tak, jsi volný," řekl důstojník. Poprvé se v odsouzenecově tváři objevil skutečný život. Je to pravda? Je to jen důstojníkův rozmar, jenž může pominout? Vymohl mu milost ten cizí cestovatel? Co to tedy bylo? Takto jako by se tázal jeho obličej. Avšak ne dlouho. Ať to bylo cokoli, chce být volný, jestliže smí, a začal sebou zmítat, co jen brány dovolovaly.

"Přetrháš mi řemeny," křikl důstojník, "lež klidně! Však je rozvážeme." A pokynuv vojákovi pustil se s ním do práce. Odsouzenec se pro sebe mlčky beze slova smál. Tu otočil tvář nalevo k důstojníkovi, tu napravo k vojákovi, ani na cestovatele nezapomněl.

"Vytáhni ho ven," nařídil důstojník vojákovi. Kvůli branám se při tom muselo postupovat dosti opatrně. Odsouzenec si už ze samé nedočkavosti způsobil na zádech několik malých tržných ran.

Od té chvíle si ho však už důstojník ani nevšiml. Přistoupil k cestovateli, znovu vytáhl malé kožené desky, probíral se v nich, konečně našel list, který hledal, a ukázal ho cestovateli. "Čtete," řekl. "Nemohu," řekl cestovatel, "už jsem řekl, že tyto listy nedovedu přečíst." "Jen se na ten list podívejte pozorně," řekl důstojník a stoupl si vedle: cestovatele, aby četl spolu s ním. Když ani to nepomáhalo, jel malíčkem hodně vysoko nad papírem, jako by se ani za nic nesměl dotknout listu, a takto chtěl cestovateli usnadnit čtení. Cestovatel se také snažil, aby aspoň tímto způsobem" dal důstojníkovi najevo dobrou vůli, ale nešlo to. Tu začal důstojník nápis slabikovat a pak ho přečetl ještě jednou souvisle: " _Bud' spravedliv! ' - stojí zde," řekl, "teď už to přece dokážete přečíst." Cestovatel se sklonil tak hluboko nad papír, že jej důstojník ze strachu před dotykem kus oddálil; cestovatel teď už sice nic neříkal, ale bylo jasné, že to stále ještě nedokáže přečíst. " _Bud' spravedliv! ' - stojí zde," řekl důstojník ještě jednou. "Možná," řekl cestovatel, "věřím, že to tam stojí." "Nu, dobrá," řekl důstojník, aspoň zčásti uspokojen, a vylezl s listem na žebřík; velice opatrně uložil list vedle kresliče a na pohled úplně nově uspořádal soukolí; byla to velice namáhavá práce, jistě šlo o docela malá kolečka, chvílemi zmizela důstojníkovi v kresličí celá hlava, tak důsledně bylo třeba soukolí prozkoumat.

Cestovatel nepřestával zdola sledovat tuto práci, krk mu ztuhl a oči ho bolely od nebe zalitého slunečním svitem. Voják a odsouzenec se zabývali pouze sami sebou. Špičkou bajonetu vytáhl voják odsouzenecovu košili a kalhoty, které už ležely v jámě. Košile byla strašlivě špinavá a odsouzenec ji vypral v kbelíku s vodou. Když si pak košili a kalhoty navlékl, rozesmál se voják i odsouzenec hlasitě, protože obě části oděvu byly přece vzadu rozřiznuty. Snad si odsouzenec myslel, že je povinen vojáka bavit, točil se před ním dokola v rozřiznutých šatech a voják dřepěl na zemi a smíchy se plácal do kolen. A to se ještě mírnili, protože tu byli páni.

Když byl důstojník nahoře konečně hotov, ještě jednou s úsměvem přehlédl celý stroj, součást po součásti, přirazil tentokrát víko kresliče, jež bylo dosud otevřeno, sestoupil dolů, podíval se do jámy a pak na odsouzence, s uspokojením zjistil, že si odsouzenec vytáhl své šatstvo, potom si šel umýt ruce ke kbelíku s vodou, příliš pozdě poznal, jaká je v něm odporná špína, zesmutněl, že si teď nemůže umýt ruce, nakonec je strčil do písku - tato náhrada mu nestačila, ale musel se s ní smířit -, pak vstal a začal si rozepínat kabát od stejnokroje. Přitom mu nejdříve přišly do rukou oba dámské kapesníky, které si předtím vcepal za límec. "Tady máš ty své kapesníky," řekl a hodil je odsouzeneci. A cestovateli řekl na vysvětlenou: "Dárečky od dam."

Ačkoli si svlékal kabát a pak vše ostatní se zjevným spěchem, přece zacházel s každým kusem šatstva velice pečlivě, stříbrnou šňůru na blůze dokonce zvlášť. přešel prsty a jedním štrápcem zatřepal, aby se srovnal. Prameno se ovšem s touto pečlivostí srovnávalo, že jakmile některý kus složil, hned jím nevrle mrštil do jámy. Naposled zbyl krátký mečík se závěsným řemínkem. Vytáhl mečík z pochvy, přelomil jej a potom všechno najednou - kusy mečíku, pochvu i řemen - tak prudce odhodil, že dole v jámě jedno o druhé třesklo.

Stál tu teď nahý. Cestovatel se kousl do rtů a neřikal nic. Věděl sice, co se stane, ale neměl právo v něčem důstojníkovi bránit. Jestliže soudní řízení, na němž důstojník lpěl, doopravdy nemělo daleko k zrušení - možná na cestovatelův zákrok, ježž on pokládal za svou povinnost -, pak si teď důstojník počínal naprosto správně; cestovatel by na jeho místě nejednal jinak.

Voják a odsouzenec zprvu nic nechápali, zpočátku se ani; nedívali. Odsouzenec měl velikou radost, že dostal zpět kapesníky, avšak dlouho se z nich netěšil, neboť voják mu je rychlým, nečekaným hmatem sebral. Teď se zas odsouzenec pokoušel vytáhnout vojákovi šátky ukryté pod opaskem, ale voják si dával pozor. Tak se napůl žertem škorpili. Teprve když byl důstojník úplně nahý, zpozorněli. Zejména odsouzenec jako by byl jat tušením jakéhosi velkého zvratu. Co se dělo jemu, děje se teď důstojníkovi. Možná, že to tak bude pokračovat až k tomu nejzazšímu konci. Nejspíš to rozkázal ten cizí cestovatel. Byla to tedy odplata. Aniž sám trpěl až do konce, přece bude až do konce pomstěn. Široký, neslyšný smích se mu objevil na tváři a již nezmizel.

Důstojník se však obrátil ke stroji. I když už dříve bylo zřejmé, že se ve stroji dobře vyzná, zdálo se teď přímo ohromující, jak s ním zachází a jak ho stroj poslouchá. Jen přiblížil ruku k branám, několikrát se zvedl a klesl, až dosáhly správné polohy, aby jej mohly přijmout; jen se dotkl okraje postele, už se začala chvět; plstěný špalík vyšel vstříc jeho ústům, bylo vidět, jak ho důstojník vlastně nechce, ale zaváhání trvalo jen okamžik, hned se podrobil a přijal ho. Vše bylo připraveno, jen řemeny visely ještě po stranách, ale zřejmě byly zbytečné, důstojníka nebylo nutno přivazovat. Tu si odsouzenec všiml volných řemenů, podle něho nebyla poprava dokonalá, jestliže nebyly utaženy řemeny, horlivě zamával na vojáka a oba se rozběhli, aby důstojníka připoutali. Ten už natáhl nohu a chystal se postrčit páku, která měla uvést do pohybu kreslič; vtom uviděl, že přišli ti dva; stáhl proto nohu a dal se připoutat. Teď už ovšem nemohl na páku dosáhnout; ani voják, ani odsouzenec by ji nenašli a cestovatel se rozhodl, že se nehne z místa. Nebylo to třeba; sotva byly řemeny upevněny, začal už stroj pracovat; postel se chvěla, jehly tančily po kůži, brány se zvedaly a klesaly. Cestovatel na to chvíli strnule zíral, než si vzpomněl, že jedno kolo v kresličce by mělo skřípat; ale všechno šlo tiše, nebylo slyšet ani sebemenší drnění.

Protože stroj pracoval tak tiše, nevěnoval mu už nikdo pozornost. Cestovatel se díval na druhou stranu na vojáka a odsouzence. Odsouzenec byl čilejší, všechno na stroji ho zajímalo, hned se shýbal, hned se natahoval, neustále nataženým prstem něco ukazoval vojákovi. Cestovateli to bylo trapné. Rozhodl se, že tu setrvá až do konce, ale pohled na ty dva by dlouho nesnesl. "Jděte domů," řekl. Voják by snad býval ochoten jít, ale odsouzenec bral ten rozkaz přímo jako trest. Upěnlivě prosil se sepnatýma rukama, aby tu směl zůstat, a když cestovatel vrtěl hlavou a nechtěl povolit, klekl si dokonce. Cestovatel viděl, že s rozkazy tu nepochodí, chtěl přejít na druhou stranu a zahnat ty dva. Tu zaslechl shora z kresličky jakýsi rachot. Pohlédl vzhůru. Tak tedy přece jen to jedno ozubené kolo zlobí? Bylo to však něco jiného. Pomalu se zvedal kryt kresličky, až se docela odklopil. Ukázaly se zuby ozubeného kola a vystoupily do výšky, brzy se objevilo celé kolo, vypadalo to, jako kdyby nějaká velká síla stlačovala kreslič, takže pro toto kolo už v něm nezbývá místo, kolo se valilo až na okraj kresličky, spadlo na zem, rovně se kutálelo kus po písku a pak zůstalo ležet. Ale to už nahoře vystupovalo druhé, za ním následovala další, velká, malá a sotva viditelná, se všemi to dělo totéž, vždycky se zdálo, že teď už rozhodně musí být kreslič prázdný, vtom se objevila nová, obzvláště početná skupina, vystoupila, spadla dolů, kutálela se po písku a zůstala ležet. Odsouzenec pro tu událost dočista zapomněl na cestovatelův rozkaz, byl celý u vytržení nad těmi ozubenými koly, pokaždé chtěl jedno chytit, zároveň pobízel vojáka, aby mu pomohl, ale vždy ustrašeně ucukl rukou, neboť ihned následovalo další kolo, které ho polekalo aspoň v prvním okamžiku, jak se k němu valilo.

Zato cestovatel byl velice spokojen; stroj se zřejmě rozpadal; jeho tichý chod byl klam; měl pocit, že se teď musí důstojníka ujmout, když on se už o sebe postarat nemůže. Avšak všechnu jeho pozornost zatím zaujala padající kola, a tak zapomněli sledovat ostatní stroj; když však už poslední ozubené kolo opustilo kreslič a on se sklonil k branám, přišlo nové, ještě horší překvapení. Brány nepsaly, pouze bodaly a postel nepřevalovala tělo, nýbrž je pouze roztřeseně zvedala proti jehlám. Cestovatel chtěl zasáhnout, zastavit to všechno pokud možno, vždyť tohle už nebylo mučení, jehož chtěl důstojník dosáhnout, to byla vyložená vražda. Rozpřáhl ruce. Vtom se však už brány s nabodnutým tělem zvedly ke straně, jak to jindy dělávaly teprve po dvanácti hodinách. Krev prýštila sterým proudem nesmíšená s vodou, i trubičky s vodou tentokrát selhaly. A teď selhalo i to poslední, tělo se neoddělilo od dlouhých jehel, vylévalo svou krev, avšak zůstávalo viset nad jámou a nepadlo. Brány se už chystaly vrátit do staré polohy, ale jako by samy zpozorovaly, že se ještě nezbavily svého břemene, přece jen setrvaly nad jámou. "Tak pomozte!" křikl cestovatel na vojáka a odsouzence a sám vzal důstojníka za nohy. Chtěl se opřít do nohou, ti dva měli na druhé straně uchopit důstojníka za hlavu a tak měl být pomalu z jehel sňat. Ale tu se ti druzí dva nemohli odhodlat, aby přišli; odsouzenec se docela odvrátil; cestovatel musel přejít na druhou stranu k nim a násilím je dohnat k důstojníkovi hlavě. Přitom téměř proti své vůli pohlédl mrtvole do tváře. Byla taková jako zaživa; ani známky slibovaného vykoupení nebylo vidět; co našli všichni ostatní ve stroji, důstojník nenalezl; rty byly pevně sevřeny, oči dokořán, v nich výraz života, pohled

byl klidný a přesvědčený, čelo probodla špice veliké železné jehly.

Když cestovatel, s vojákem a odsouzencem v patách, dorazil k prvním domům tábora, ukázal voják na jedny dveře a řekl: "Zde je čajovna."

V přízemí domu byla hluboká, nízká místnost podobná jeskyni se zakouřenými stěnami a stropem. Po celé šířce byla otevřena do ulice. Ačkoliv se čajovna málo lišila od ostatních domů tábora, které byly - až na palácové stavby velitelství - velmi zchátralé, přece zapůsobila na cestovatele jako historická památka a on pocítil sílu minulých časů. Přikročil blíž, následován svými průvodci prošel mezi neobsazenými stolkami na ulici před čajovnou a vdechl chladný, zatuchlý vzduch přicházející zevnitř. "Starý je pohřben zde," řekl voják, "farář ho nedovolil pohřbít na hřbitově. Dlouho se nevědělo, kam ho pohřbít, nakonec ho pohřbili tady. O tom vám důstojník určitě nevyprávěl, neboť za to se ovšem styděl nejvíc. Několikrát se dokonce v noci pokusil starého vyhrabat, ale pokaždé ho zahnali." "Kde je ten hrob?" zeptal se cestovatel, který nemohl vojákovi uvěřit. Oba, voják i odsouzenec, se hned rozběhli napřed a napřaženými rukama mu ukazovali, kde měl hrob být. Vedli cestovatele až k zadní stěně, kde u několika stolků seděli hosté. Byli to asi přistavní dělníci, silní muži s krátkými, leskle černými plnovousy. Všichni byli bez kabátu, měli rozedrané košile, chudý, ponížený lid. Když cestovatel přicházel, někteří vstali, přitiskli se ke zdi a hleděli k němu. "Je to cizinec," ozývalo se kolem cestovatele šeptem, "chce se podívat na hrob." Odsunuli jeden stůl a pod ním se opravdu objevil náhrobní kámen. Byl to prostý kámen, tak nízký, že se dal skrýt pod stolem. Nalezl nápis z velmi drobných písmen, cestovatel si musel kleknout, aby je přečetl. Zněl takto: "Zde odpočívá starý velitel. Jeho stoupenci, kteří teď nesmějí mít žádné jméno, mu vykopali tento hrob a zasadili kámen. Jest takové proroctví, že po určitém počtu let velitel vstane z mrtvých a z tohoto domu povede své stoupence, aby dobyli tábora zpět. Věřte a čekejte!" Když to cestovatel přečetl a vstal, viděl, že okolo stojí muži a usmívají se, jako by byli četli nápis s ním, shledali ho směšným a vybízeli ho, aby se přidal k jejich mínění. Cestovatel dělal, že to nepozoruje, rozdál jim pár mincí, počkal ještě, až přistrčí nad hrob stůl, vyšel z čajovny a zamířil k přístavu.

Voják a odsouzenec našli v čajovně známé, kteří je zdrželi. Ale nejspíš se od nich brzy odtrhli, neboť cestovatel byl teprve v půli dlouhého schodiště, jež vedlo k člunům, a oni už běželi za ním. Chtěli asi cestovatele na poslední chvíli donutit, aby je vzal s sebou. Zatímco cestovatel dole jednal s lodníkem, aby jej převezl k parníku, hnali se ti dva po schodech, mlčky, neboť křičet si netroufali. Když však dorazili dolů, byl už cestovatel v člunu a lodník jej právě odvázel od břehu. Byli by ještě mohli do člunu skočit, ale cestovatel zvedl těžké, uzlovité lano ze dna, pohrozil jim a tak zabránil, aby skočili za ním.

Přeložil Vladimír Kafka
